

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring av pensionsbestämmelserna för beställningshavare, som frivilligt överförts till arméns och marinens övergångs-stater.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 55 av herr *Petersson, Emil*, och den andra inom andra kammaren under nr 103 av herr *Johnsson* i Kastanjegården, hemställes »att allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena (SFS 1008/1941 och SFS 1009/1941) måtte enligt samma grunder, som bestämts för tvångsvis överförd beställningshavare, bliva tillämpliga även på till övergångsstat frivilligt överförd beställningshavare».

I en inom andra kammaren under nr 412 av herrar *Holmström* och *Kyling* väckt motion, som likaledes hänvisats till bankoutskottets handläggning, hemställes vidare, »att riksdagen må medgiva, att pensionsförbättring i huvudsaklig överensstämmelse med föreskrifterna i kungörelsen den 21 april 1944 (nr 203) angående tillämpning i vissa fall av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena å beställningshavare tillhörande arméns och marinens övergångsstater m. m. må utgå till beställningshavare och f. d. beställningshavare vid försvarsväsendet, för vilka gälla föreskrifterna rörande till övergångsstat frivilligt överförda beställningshavare i kungörelse den 23 oktober 1925 (nr 429), dock under förutsättning att han efter övergången till övergångsstat och före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller tagits i anspråk för tjänstgöring under minst fem tjänsteår».

Beträffande motiveringen för de framställda förslagen får utskottet hänvisa till motionerna I: 55 och II: 412.

Över förevarande motioner har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från statskontoret, som hört försvarets civilförvaltning.

Försvarets civilförvaltning har anfört följande:

Jämte en till chefen för finansdepartementet ställd skrift överlämnade pensionerade statstjänstemäns riksförbund föregående år en framställning

av förre tygskrivaren å frivillig övergångsstat E. Öster i syfte att beställningshavare å frivillig övergångsstat måtte beredas viss pensionsförbättring.

Över framställningen avgav civilförvaltningen den 1 september 1944 följande utlåtande:

»Genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 oktober 1925, nr 429, meddelades bestämmelser angående bland annat pensionsförhållandena för beställningshavare tillhörande arméns och marinens övergångsstat.

I fråga om rätt till tjänstepension för beställningshavare, som vare sig frivilligt eller tvångsvis överförts till övergångsstat, samt om skyldighet för sådan beställningshavare att avgå från sin beställning innehöll nämnda kungörelse allenast föreskriften att i sådant hänseende de för motsvarande personal på aktiv stat meddelade bestämmelserna skulle äga tillämpning.

Under den tid, som förflutit efter det i 1925 års försvarsbeslut förutsatta överförandet av personal från aktiv stat till övergångsstat, hava två pensionsregleringar kommit till stånd för personal på aktiv stat, vilka innefattas, den ena i 1935 års militära tjänstepensionsreglemente och 1936 års allmänna familjepensionsreglemente och den andra i 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Den till övergångsstat överförda personalen inbegreps i den förra av de båda pensionsregleringarna men icke i den senare, vilket sammanhänger därmed, att 1941 års pensionsreglementen i princip endast gjorts tillämpliga å personal, som den 1 juli 1939 eller senare blivit underkastad något av de nya avlöningsreglementena.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 21 april 1944, nr 203, angående tillämpning i vissa fall av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena å beställningshavare tillhörande arméns och marinens övergångsstat m. m. hava emellertid nämnda reglementen i viss utsträckning gjorts tillämpliga å den till övergångsstat tvångsvis överförda personalen.

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition 1944:65 är anledningen till den sålunda genomförda pensionsförbättringen att söka i följande förhållanden.

Genom förenämnda kungörelse 1925:429 hava de tvångsvis överförda ålagts full tjänstgöringsskyldighet. Ehuru icke underkastad gällande avlöningsreglemente, uppbär personalen i fråga under tjänstgöring lön, bestämd enligt nämnda reglemente. Självfallet har den tjänstgöringsskyldighet, som sålunda åligger den tvångsvis överförda personalen, minskat personalens utsikter att vinna tryggad utkomst i det civila livet. Därjämte torde det få anses skäligt att personal, som stadigvarande kommit att uppbära lön enligt de nya avlöningsbestämmelserna, jämväl blir delaktig av den pensionsförbättring, som kommit den aktiva personalen till del.

Nu anförda skäl äro emellertid icke tillämpliga på de till övergångsstat frivilligt överförda. Dessa beställningshavare hava nämligen i fredstid endast ålagts begränsad tjänstgöringsskyldighet (viss kortare tjänstgöringsperiod vartannat eller vart fjärde år) och äga under tjänstgöring i fredstid uppbära lön enligt de närmast före överförandet till övergångsstat gällande bestämmelserna med viss reduktion. Den frivilligt överförda personalen är alltså i avseende å tjänstgöringsskyldighet och avlöningsförmåner nära jämförd med personal å reservstat.

Med hänsyn till de skilljaktigheter som alltså förefinnas mellan å ena sidan den till övergångsstat tvångsvis överförda personalen och å den andra den till sådan stat frivilligt överförda, vill det synas försvarets civilförvaltning som om de skäl, vilka föranlett den vid årets riksdag beslutade pensions-

regleringen för den förra personalkategorien, icke kunna åberopas beträffande den senare. Ämbetsverket bortser härvid icke från att även till övergångsstat frivilligt överförda beställningshavare under nu rådande försvarsberedskap kunna för längre eller kortare tid hava varit inkallade till tjänstgöring och härigenom lidit avbräck i sin civila sysselsättning. Härutinnan befinna sig emellertid dessa i samma läge som åtskillig annan såväl fast anställd som värnpliktig personal.

På grund av det anförda anser försvarets civilförvaltning föreliggande ansökning icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Genom beslut den 10 november 1944 fann Kungl. Maj:t framställningens icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Under åberopande av vad civilförvaltningen sålunda anført och av Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut får civilförvaltningen avstyrka de i motionerna ifrågasatta pensionsförbättringarna för till övergångsstat frivilligt överförda beställningshavare.

Statskontoret har anført:

I utlåtande över den hos Kungl. Maj:t gjorda framställning i frågan, varom försvarets civilförvaltning i sitt yttrande påmint, avstyrkte statskontoret under erinran om de skäl, som föranlett att endast till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare kommit i åtnjutande av pensionsförbättring, att åtgärder vidtogos i syfte att tillmötesgå den då föreliggande framställningen. Statskontoret, som icke finner skäl frångå sin tidigare uttalade uppfattning i förevarande spörsmål, avstyrker därför jämväl den nu motionsvägen gjorda framställningen.

På förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 65 till 1944 års riksdag genomfördes från och med den 1 juli samma år en pensionsförbättring för sådana tvångsvis till övergångsstat överförda beställningshavare vid armén och marinen, vilka efter den 30 juni 1939 men före pensionsålderns inträde uppehållit för pensionerad personal avsedd befattning eller eljest tagits i anspråk för tjänstgöring. Genom denna pensionsförbättring ha 1941 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen formellt gjorts tillämpliga å ifrågavarande beställningshavare, varvid dock vissa särskilda regler om reduktion av pensionsförmånerna på grund av felande tjänstgöring efter överföringen till övergångsstat införts. Pensionsförbättringens storlek har sålunda gjorts beroende av den större eller mindre omfattning, vari vederbörande tagits i anspråk för tjänstgöring efter överföringen. Det pensionsunderlag, som skall tillämpas, bestämmes genom en medeltalsberäkning mellan å ena sidan pensionsunderlaget enligt allmänna tjänste- respektive familjepensionsreglementet och å andra sidan pensionsunderlaget enligt tidigare gällande bestämmelser.

Att sålunda allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena formellt gjorts tillämpliga å den tvångsvis till övergångsstat överförda personal, som efter den 30 juni 1939 men före pensionsålderns inträde fullgjort tjänstgöring, synes väsentligen ha grundats på det förhållandet, att densamma — i motsats till den frivilligt överförda personalen — i princip varit ålagd full

Utskottet.

tjänstgöringsskyldighet i fred. Man har utgått från att denna skyldighet förminskat utsikterna till stadigvarande civil sysselsättning och att svårigheterna ökats med den omfattning, i vilken beställningshavarna tagits i anspråk för tjänstgöring. Dessa skäl ha icke tidigare åberopats som stöd för en motsvarande pensionsförbättring för den frivilligt överförda personalen. I de nu väckta motionerna göres emellertid gällande, att någon åtskillnad i pensionshänseende mellan ifrågavarande båda personalkategorier icke är sakligt motiverad. Till en början framhålles, att i samband med genomförandet av 1925 års försvarsbeslut flertalet övertaliga beställningshavare ställdes inför alternativet att, därest de icke förklarade sig vilja frivilligt överföras till övergångsstat, tvångsvis bliva överförda på sådan stat. Det erinras även om att all till övergångsstat överförd personal från början likställdes i fråga om tjänstepension. Vidare framhålles i motionerna, att — även om man från början räknat med att den frivilligt överförda personalen icke skulle tagas i anspråk för tjänstgöring i någon större omfattning utan kunna odelat ägna sig åt civilt förvärvsarbete — förhållandena härvidlag kommit i ett helt nytt läge till följd av de senare årens beredskap. Ett stort antal frivilligt överförda beställningshavare ha sålunda alltsedan krigsutbrottet varit inkallade till ständig tjänstgöring, vilket i många fall medfört ett svårt avbräck i möjligheterna till fortsatt utkomst på den civila arbetsmarknaden.

För egen del har utskottet icke kunnat undgå att taga intryck av de synpunkter, som framförts av motionärerna. Utan att ingå på omständigheterna i samband med personalens överförande till övergångsstat vill utskottet framhålla, att de skiljaktigheter i tjänstgöringshänseende, som enligt fredsbestämmelserna föreligga mellan tvångsvis och frivilligt överförda beställningshavare, till väsentlig del utjämnats under nuvarande förstärkta försvarsberedskap. I praktiken torde den frivilligt överförda personalen alltsedan krigsutbrottet ha avkrävts tjänstgöring i samma omfattning som den tvångsvis överförda. Att detta minskat personalens möjligheter att återgå till civil verksamhet torde vara obestridligt. Även under tiden före krigsutbrottet torde den frivilligt överförda personalen i vissa fall ha utnyttjats i större omfattning än som från början förutsetts. Enligt utskottets mening kunna fördenskull de av motionärerna anförda skälen för åvägabringande såvitt möjligt av likställighet i pensionshänseende för all övergångsstatspersonal icke fränkännas berättigande.

Emellertid är utskottet icke berett att tillstyrka, att en pensionsförbättring i enlighet med motionärernas yrkanden omedelbart genomföres. Det synes nämligen utskottet ofrånkomligt att dessförinnan närmare utreda förslagets ekonomiska innebörd liksom även under vilka former en pensionsförbättring bör komma till stånd. Härvid torde i första hand komma under övervägande spörsmålet, huruvida och i vilken utsträckning en tillämpning å frivilligt överförd personal av 1944 års pensioneringsbestämmelser för den tvångsvis överförda personalen är möjlig. Den i motionen II: 412

upptagna frågan om fastställande av viss minimitjänstgöring såsom villkor för åtnjutande av förbättrad pension lärer likaledes få bli föremål för närmare bedömande. Vid angivna förhållanden finner sig utskottet sakna anledning att i vidare mån än nu skett ingå på olika spörsmål, som äga samband med en pensionsreglering för den frivilligt till övergångsstat överförda personalen. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att låta verkställa utredning i ämnet och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 55 och II: 103 samt II: 412, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om beredande av pensionsförbättring åt frivilligt till övergångsstat överförd personal vid armén och marinen samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 15 maj 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sandström, Sundvik, Leander*, Edin, Löfgren, Ljungdahl och Petersson i Karlskrona*;

från andra kammaren: herrar Svedman, Andersson i Munkaljungby, Mattsson, Sundberg, Nilsson i Landskrona, Svensson i Alingsås. Stjärne och Fagerholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.